

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ СІМ'Ї ТА ШКОЛИ

Стаття присвячена проблемі ефективної взаємодії сім'ї та школи на початковому етапі шкільної освіти. В публікації представлено аналіз теоретичних підходів до визначення понять «технологія», «психолого-педагогічна технологія» та їхнього змістового наповнення у площині психолого-педагогічної науки. Проаналізовано поняття «взаємодія», встановлено психологічні особливості ефективної взаємодії сім'ї та школи. Презентовано модель розробленої та апробованої авторами психолого-педагогічної технології взаємодії сім'ї та школи.

Ключові слова: технологія, психолого-педагогічна технологія, ефективна взаємодія сім'ї та школи, психолого-педагогічної технології взаємодії сім'ї та школи.

Постановка проблеми та її актуальність. Суттєвою ознакою сучасних інноваційних процесів у сфері навчання і виховання є їх технологізація, яка розуміється як чітке та неухильне дотримання змісту і послідовності етапів реалізації нововведень. Історично поняття «технологія» (грец. techne - мистецтво, майстерність і logos - слово, вчення) у значенні науки про майстерність виникло у зв'язку з динамікою суспільних процесів. Технологічний процес завжди передбачає чітку послідовність операцій з використанням необхідних засобів (матеріалів, інструментів) за певних умов. Термін «педагогічна технологія» з'явився в освіті порівняно недавно, щодо навчального процесу його було вжито у 1886 р. англійцем Джеймсом Саллі. Сьогодні існує загальноприйняте уявлення про технологію як конструювання навчального процесу за певною схемою, яка відображає впорядкованість процесу навчання, мети і оцінювання результатів.

Однак дискусія з приводу того, чи існує в природі психолого-педагогічна технологія як певний інструмент навчання й виховання, яким може оволодіти кожний педагог, актуальна й донині.

Мета статті – проаналізувати основні вектори розробки ефективної психолого-педагогічної технології взаємодії сім'ї та школи з метою оптимізації розвитку молодших школярів у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. Ідею технологізації навчального процесу розробляв свого часу видатний мислитель-гуманіст, педагог, Ян-Амос Коменський (1592-1670). Дослідник стверджував, що

школа є майстернею, «живою типографією», яка «друкує» людей [5]. Технологія навчального процесу, на думку Я.А.Коменського, повинна забезпечувати позитивний результат навчання. Функціонально вона має бути своєрідною дидактичною машиною, яка, за умови правильного користування нею, забезпечувала б бажаний результат. Автор вважав, що для цього важливо чітко окреслити цілі, вмiло вибрати засоби, визначити правила їх використання. Усе це свiдчить, що Я.А. Коменський розглядав технологізацію як важливий засіб впровадження провідних дидактичних принципів з метою досягнення навчально-виховних результатів.

Підходи сучасних дослідників до визначення поняття «педагогічна технологія» є різноманітними. Наприклад, російський учений Б.Ліхачов [6] розглядає педагогічну технологію як сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і поєднання форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу. Російський педагог-новатор І. Волков [2] тлумачить її як опис системи дій учителя та учнів, які слід виконувати для оптимальної реалізації навчального процесу. В. Беспалько [1] визначає педагогічну технологію як проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці, як змістову техніку реалізації навчально-виховного процесу.

Асоціація з педагогічних комунікацій і технологій США трактує технологію як комплексний, інтегрований процес, який включає людей, ідеї, засоби і способи організації діяльності для аналізу проблем, що охоплюють основні аспекти засвоєння знань. У «Глосарії термінів з технологій освіти» (Париж, ЮНЕСКО) це поняття сформульовано як системний метод створення, застосування і визначення всього процесу викладання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, завдання якого - оптимізація форм освіти.

Психолого-педагогічна технологія на думку М. Кларіна [3], є системною сукупністю і порядком функціонування всіх особистісних, інструментальних і методичних засобів, що використовуються для досягнення цілей розвитку особистості.

В. Сластьонін [7] вбачає в ній закономірну розвивальну діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект навчального процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж за використання традиційних освітніх методик.

На думку української дослідниці І.Козлової [4], психолого-педагогічна технологія є радикальним оновленням інструментальних й методологічних засобів психології та педагогіки за умови збереження наступності в розвитку науки і освітньої практики. Спільним в усіх визначеннях є спрямування психолого-педагогічної

технології на підвищення ефективності навчального процесу через вдосконалення взаємодії всіх елементів (суб'єктів) системи освіти. Традиційно до таких елементів (суб'єктів) відносяться : 1) учні; 2) цілі, зміст, форми та методи психолого-педагогічного впливу; 3) вчителі. Ви вбачаємо необхідним введення четвертого елементу (суб'єкту) - батьків, без якого система не може бути завершеною. Включення батьків у структуру системи освіти є необхідною умовою забезпечення ефективної взаємодії сім'ї та школи.

Під поняттям «взаємодія» педагоги і психологи (О.Бодальов, Б.Ломов, М.Обозов, І.Гребенніков, А.Нізова та ін.) розуміють систему взаємообумовлених дій, де кожна дія одного з учасників викликає відповідні дії іншого. Особливості цих дій також впливають на динаміку подальших дій. Кінцевий результат такого обміну діями вбачається в визначенні конкретної єдиної для всіх її учасників системи простих уявлень, як основи для розробки планів спільних дій. Крім того, в ряді робіт (В.Колодезніков, С.Косая, М.Спіцін) розглядалися проблеми функціонування подібної психолого-педагогічної системи в різних вікових групах дітей.

Особливе значення для встановлення ефективної взаємодії з батьками має період навчання дитини в початкових класах. Зазвичай батьки молодших школярів «залюбки відвідують навчальний заклад, цікавляться навчанням і поведінкою дитини». Це створює позитивні передумови для надання батькам психолого-педагогічної допомоги щодо виховання та навчання дитини. Успішний розвиток особистості молодших школярів можливий лише на основі урахування педагогом основних особливостей дитячої психології та на засадах взаємодії із батьками.

На основі узагальнення різних теоретичних підходів, а також власного досвіду практичної та експериментальної роботи ми пропонуємо вирішення даної проблеми через побудову психолого-педагогічної технології ефективної взаємодії сім'ї та школи.

Ефективність взаємодії сім'ї та школи в умовах розробленої та апробованої нами психолого-педагогічної технології забезпечується створенням оптимальних умов для продуктивної адаптації дитини в освітньому просторі, розвитку її особистісних і інтелектуальних здібностей, реабілітації та корекції наявних порушень, оптимізації навчально-виховного процесу. В основу оптимізації навчально-виховного процесу нами покладено міцний взаємозв'язок між теоретичними знаннями, отриманими в ході наукового аналізу проблеми взаємодії родини і школи, і реалізацією їх у шкільній практиці на сучасному етапі.

Науковим базисом даної технології є : психологія розвивального навчання і концепція управління розумовою діяльністю учнів (С.Рубинштейн, П.Гальперін); педагогічні концепції активізації навчально - пізнавальної діяльності, пізнавальної самостійності та

співробітництва (Г. Щукіна, Т. Шамова, П. Підкасітий, І. Лернер); концепція оптимізації та інтенсифікації спілкування (Ю. Бабанско, А. Беляєва, П. Ерднієв, М. Кузнецова).

В основу вказаної технології покладені системний і діяльнісний підходи. Найважливішими умовами її реалізації є: доцільна організація навчально-виховного процесу та сімейного виховання; раціональне, скоординоване і науково обгрунтоване управління процесом розвитку дитини, що дозволяє досягти максимально високих результатів її самореалізації.

Технологія включає такі напрямки психолого-педагогічної діяльності: робота з дітьми, робота з батьками (психолого - педагогічний всебуч) і робота із педагогами. Основними структурними блоками психолого – педагогічної технології є: інформативний, аналітичний, інструментальний та результативний . У кожному окремому напрямку роботи реалізуються свої специфічні функції.

Інформативний блок виконує такі функції:

1) поглиблення психолого-педагогічних знань і формування педагогічної культури у батьків;

2) передачу педагогам інформації про принципи й підходи розвивального та проблемного навчання, педагогіки співробітництва, психолого-педагогічної сутності процесів індивідуалізації, оптимізації та інтеграції в освітньому просторі;

3) розвиток у дітей прагнення до самопізнання та самовдосконалення через ознайомлення їх з основними психологічними поняттями, способами саморелаксації і саморозвитку.

Аналітичний блок виконує такі функції:

1) вивчення особливостей внутрішньої емоційної атмосфери, типу сім'ї, стилю виховання, характеру спілкування між дітьми і батьками, а також особистісних особливостей батьків;

2) діагностика когнітивної, емоційно-вольової та особистісної сфери учнів, їх комунікативних навичок, визначення здібностей;

3) визначення індивідуальних особливостей кожного педагога, оцінка професійної діяльності вчителів і сумісності з учнями та батьками.

Інструментальний блок включає виконання наступних функцій:

1) корекція внутрішньосімейних проблем, подружніх відносин і взаємодії між дітьми і батьками, формування «оптимальних» сімей;

2) надання психопрофілактичної та реабілітаційної допомоги дітям при наявності проблем у розвитку пізнавальних процесів, формуванні особистісної та комунікативної сфери, набуття більш високого соціального статусу, становленні статевої ролі, при відсутності контакту з педагогами;

3) навчання педагогів навичкам саморозвитку, самовдосконалення, саморелаксації; вирішення конфліктних ситуацій в педко-

лективі, з дітьми, з батьками та ін .; надання допомоги в правильній організації навчально-виховного процесу в класі, складанні індивідуальних програм розвитку для кожного учня, у встановленні контактів з родинами.

Психолого – педагогічна технологія взаємодії сім'ї і школи (ППТВСШ) здійснюється на основі ряду принципів, які складають її науково-теоретичний базис.

Принцип системності означає, що робота в усіх напрямках, у всіх блоках проводиться фахівцями регулярно за певним графіком (розкладом), який погоджується з педагогами, учнями та батьками і неухильно виконується. Крім тижневого розкладу, у який включаються консультації психолога, лікаря, педагогів, годинни корекційних занять, складається план на місяць. У ньому вказуються дати зборів, тематичних лекцій для батьків, семінари для вчителів, екскурсії, інтегровані й інші уроки для дітей. Здійснюється планування на навчальний рік: весняна і осіння комплексна діагностика, медичний огляд, засідання педагогічних консилиумів, педагогічні ради та наукові конференції з питань взаємодії сім'ї та школи. Принцип системності є основоположним у реалізації даної технології. Він забезпечує організованість і керованість всього технологічного процесу.

Принцип індивідуального підходу обумовлений необхідністю створення в школі найбільш сприятливих умов для кожної дитини, педагога і сім'ї. Це потребує індивідуальної тактики спілкування, яка дозволяє налагодити довірчі відносини між ними, що значною мірою полегшує і робить більш продуктивною роботу психолога.

Принцип координації виражається в тому, що діяльність, спрямована на окрему сім'ю, дитину чи педагога, здійснювана психологами, лікарями та іншими фахівцями, повинна бути чітко скоординована, реалізовуватися тільки в рамках затвердженої програми, з урахуванням індивідуальних особливостей учня чи вчителя, внутрішнього клімату і стилю комунікації в сім'ї. Визначення загальних цілей та шляхів корекції відбувається на засіданнях психолого-педагогічних консилиумів (балінтових груп) .

Принцип прогностичності передбачає обов'язкове складання прогнозу розвитку для кожної дитини, сім'ї та педколективу. Іншими словами, повинна здійснюватися робота не тільки на актуальному рівні, але і в зоні найближчого розвитку. Це забезпечує умови для особистісного зростання всіх учасників технології і дозволяє підняти її на якісно новий більш високий рівень.

Принцип гуманності дозволяє захистити індивідуальність кожної дитини, педагога, сім'ї; забезпечити сприятливі умови в процесі навчання для учнів та вчителів, захистити сім'ю від грубого зовнішнього втручання. Цей принцип дає можливість забезпечити конфіденційність інформації, отриманої в ході обстеження або обговорення даних.

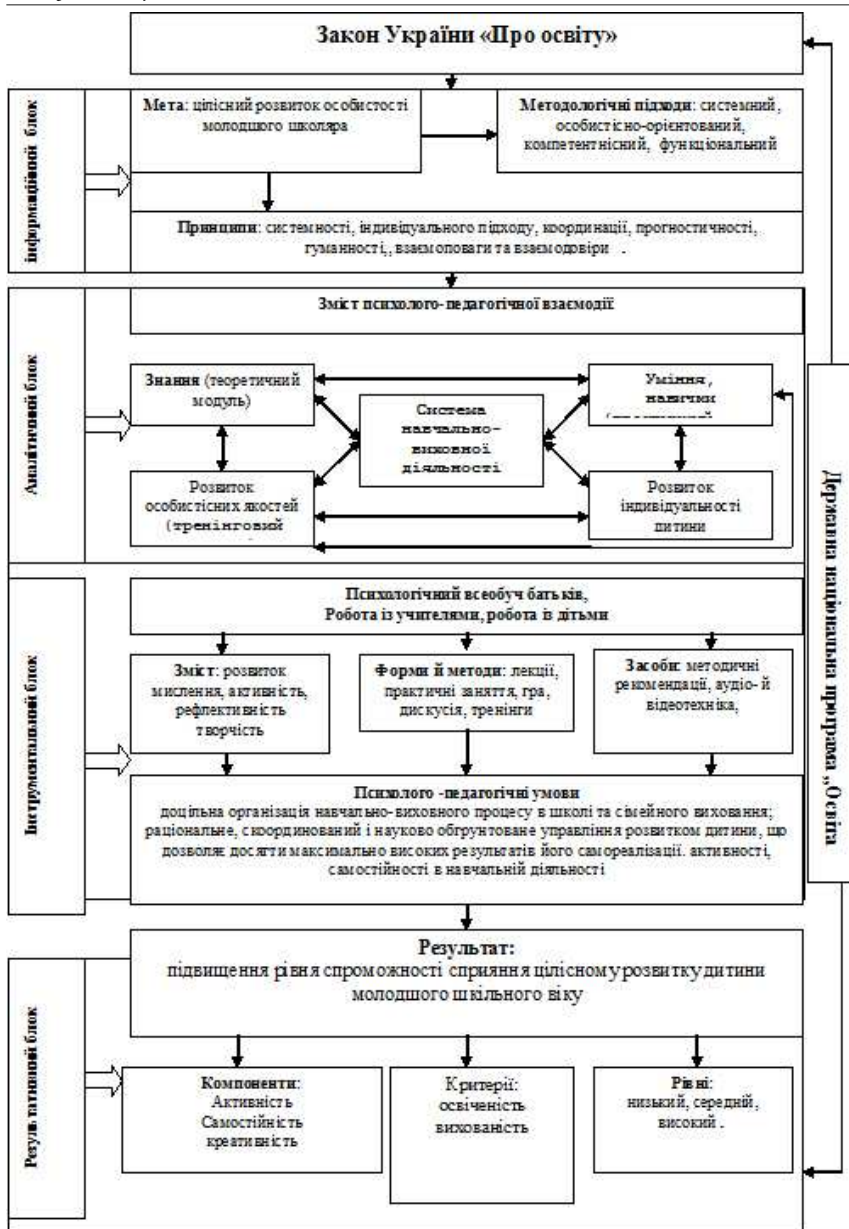

Рис. 1. Концептуальна модель психолого-педагогічної технології ефективної взаємодії сім'ї та школи у розвитку особистості молодшого школяра.

Принцип взаємоповаги та взаємодовіри означає, що спілкування педагогів, психологів, батьків і дітей не повинне носити характер нотації або моралізаторства, допускаються виключно рівні, партнерські відносини в атмосфері співпраці. Тільки в цих умовах формується взаємодовіра, коли психологу відкриваються найпотаємніші таємниці. При цьому дуже важливо не піддавати сумніву отриману інформацію.

Для реалізації даної технології велике значення має її координованість і поетапність. Координація всіх дій і загальне керівництво здійснюються виключно колегіально на засіданнях педагогічних консиліумів два рази на рік за участю представників адміністрації школи, педагогів та спеціалістів (психологів, лікарів, логопеда та ін.). В ході обговорення діяльності визначаються постійні функціональні обов'язки і тимчасові доручення.

Висновки. На підставі проведеного нами аналізу можемо констатувати наступне.

Найважливішою особливістю концептуальної моделі психолого-педагогічної технології ефективної взаємодії сім'ї та школи у розвитку особистості молодшого школяра є те, що її запровадження забезпечує комплексне, системне й послідовне рішення проблеми взаємодії сім'ї та школи.

Метою даної технології є створенням оптимальних умов для продуктивної адаптації дитини в освітньому просторі, розвитку її особистісних і інтелектуальних здібностей, реабілітації та корекції наявних порушень, оптимізації навчально-виховного процесу, забезпечення взаємозв'язку між теоретичними знаннями, отриманими в ході наукового аналізу і реалізацією їх у шкільній практиці.

Найважливішими умовами реалізації психолого-педагогічної технології ефективної взаємодії сім'ї та школи ми вважаємо доцільну організацію навчально-виховного процесу та сімейного виховання; скоординоване і науково обгрунтоване управління процесом розвитку дитини - яке дозволяє досягти максимально високих результатів у її самореалізації.

Структура технології включає такі основні блоки: інформативний, аналітичний, інструментальний та результативний, які включають здійснення певної сукупності функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. - М.: Просвещение, 1999.
2. Волков И. П. Цель одна — дорог много: Проектирование процессов обучения: Кн. для учителя: Из опыта работы. — М. : Просвещение, 1990. -159 с.
3. Кларин М.В. Технологический подход к обучению // Школьные технологии. №5, 2003. - С. 3-22. Кларин, М.В. Инновации в обучении:

- метафоры и модели: анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. - М.: Наука, 1997. - 223 с.
4. Козлова И.Ю. Организация образовательного процесса, основанного на проектной деятельности обучающихся. – М.: МГДЦ(Ю)Т, 2010. – 57 с.
 5. Коменский, Я.А. Избранные педагогические произведения/Я.А. Коменский. - В 2-х т. Т.2. - М.: 1982.
 6. Лихачев Б. Т. Педагогика : курс лекций. - М. : Юрайт. 1999. - 523 с. Лихачев Б. Т. Основные категории педагогики // Педагогика. – 1999. - №1 – С. 11
 7. Слостенин В.А. Педагогика / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. - М.: Академия, 2002.

REFERENCES

1. Bepal#ko V. P. Slagaemye pedagogicheskoy tehnologii. - М.: Prosveshhenie, 1999.
2. Volkov I. P. Cel' odna — dorog mnogo: Proektirovanie processov obuchenija: Kn. dlja uchitelja: Iz opyta raboty. — М. : Prosveshhenie, 1990. -159 s.
3. Klarin M.V. Tehnologicheskij podhod k obucheniju // Shkol'nye tehnologii. №5, 2003. - S. 3-22. Klarin, M.V. Innovacii v obuchenii: metafory i modeli: analiz zarubezhnogo opyta / M.V. Klarin. - М.: Nauka, 1997. - 223 s.
4. Kozlova I.Ju. Organizacija obrazovatel'nogo processa, osnovannogo na proektnoj dejatel'nosti obuchajushhihsja. – М.: МГДЦ(Ю)Т, 2010. – 57 с.
5. Komenskij, Ja.A. Izbrannye pedagogicheskie proizvedenija/Ja.A. Komenskij. - V 2-h t. Т.2. - М.: 1982.
6. Lihachev B. T. Pedagogika : kurs lekcij. - М. : Jurajt. 1999. - 523 s. Lihachev B. T. Osnovnye kategorii pedagogiki // Pedagogika. – 1999. - №1 – S. 11
7. Slastenin V.A. Pedagogika / V. A. Slastenin, I. F. Isaev, E. N. Shijanov. - М.: Akademija, 2002.

УДК 159.9

ШОСТАК У. В.

Винницький торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету, Київ

ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕХНОЛОГИИ ЭФФЕКТИВНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ СЕМЬИ И ШКОЛЫ

Статья посвящена проблеме эффективного взаимодействия семьи и школы на начальном этапе школьного образования. В публикации представлен анализ теоретических подходов к определению понятий «технология», «психолого-педагогическая технология» и их содержательного наполнения в плоскости психолого-педагогической науки. Проанализировано понятие «взаимодействие», установлено психологические особенности эффективного взаимодействия семьи

и школы. Представлено модель разработанной и апробированной авторами психолого-педагогической технологии взаимодействия семьи и школы

Ключевые слова: технология, психолого-педагогическая технология, эффективное взаимодействие семьи и школы, психолого-педагогическая технология взаимодействия семьи и школы

UDC 159.9

U. V. SHOSTAK

Vinnitsa Trade and Economic Institute of the Kyiv National Trade and Economic University, Kyiv

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGICAL AND EDUCATIONAL TECHNOLOGY FOR EFFECTIVE INTERACTION OF FAMILY AND SCHOOL

The article is concerned with the problem of effective cooperation of family and school at early stage of school education. This publication provides analysis of theoretical approaches to the definition of “technology”, “psycho-pedagogical technology” and their semantic content in the aspect of psychological and educational science. The article analyzes the concept of “interaction”, shows the psychological characteristics of effective interaction of family and school. It also presents the model of newly developed and tested author’s psychological and pedagogical technology of family and school interaction.

Key words: *technology, psychological and educational technology, the effective interaction of family and school, psychological and educational technology interaction of family and school.*

Матеріал надійшов до редакції: 22.05.2015